

Bronisław Piłsudski i tajemniczy lud Ajnów

W maju 1918 roku w Paryżu, w nurtach Sekwany, znaleziono zwłoki nieznanego mężczyzny. Jak wykazało śledztwo, był to Bronisław Piłsudski, starszy o rok brat Józefa. Biegły lekarz jako przyczynę śmierci podał samobójstwo. Istnieją jednak różne wersje tego dramatycznego zdarzenia. Niektórzy znajomi Bronisława podejrzewali problemy zdrowotne, depresję, inni nieszczęśliwy wypadek i przypadkowe utonięcie w wyniku nagłego ataku katalepsji. Piłsudski w chwili śmierci miał zaledwie 52 lata. Został pochowany na cmentarzu w Montmorency pod Paryżem, a na zakopiańskim Pękowym Brzyzku stanęła jego symboliczna mogiła.

Bronisław Piłsudski był trzecim z jedenaściorga dzieci

małżeństwa Józefa Wincentego i Marii z Billewiczów. Urodził się 21 października 1866 roku w Zułowie koło Wilna w majątku swojej matki. Szczęśliwe dzieciństwo przerwane zostało przez tragiczny w skutkach pożar, który strawił niemal cały majątek. W 1874 roku rodzina zamieszkała w Wilnie. Poważny i opanowany Bronek rozpoczął naukę w gimnazjum wileńskim razem ze swoim młodszym bratem Józefem. Naukę kontynuował w Petersburgu, gdzie zapisał się na wydział prawa. Tam nieopatrznie związał się z rosyjskimi studentami tajnego stowarzyszenia Wola Ludu – silnie lewicującej organizacji wrogiej caratowi. Młodzi konspiratorzy przygotowywali zamach na cara Aleksandra III Romanowa. Zamierzali do tego użyć bomby wypełnionej mieszaniną strychniny z atropiną. Truciznę miał dostarczyć Bronisław.

Zamach udaremniono, a cała grupa razem z braćmi Piłsudskimi została aresztowana. Stracono 5 osób, w tym Aleksandra Uljanowa, rodzzonego brata Włodzimierza Lenina. Piłsudskim zamieniono karę śmierci na zsyłkę na Syberię. Józefa skazano na 5 lat osiedlenia, Bronisława zaś zesłano na piętnastoletnią katorgę na wyspę Sachalin. Tam początkowo pracował przy wyrębie lasów, potem jako cieśla, a następnie urzędnik i nauczyciel

rami początkowo pracował przy wyrębie lasów, potem jako cieśla, a następnie urzędnik i nauczyciel.

Na Sachalinie zetknął się z miejscową ludnością: Niwchami, Orokami oraz Ajnami. Na wyspie brakowało wykształconych ludzi i młody Polak został z czasem nauczycielem miejscowej ludności. Piłsudski nauczył się ich języka, fascynowały go także styl życia, kultura i religia tubylców. Odwiedzał osady, sporządzając notatki opisujące ich zwyczaje. Wkrótce Bronisława docenili także carscy urzędnicy, którzy powierzali mu coraz bardziej odpowiedzialne zadania. W 1889 roku Polakowi zlecono przeprowadzenie obserwacji meteorologicznych w okolicach wsi Rykowskijskie, a efekty jego prac zyskały uznanie naukowców.

Badania Bronisława Piłsudskiego miały charakter pionierski. Nikt wcześniej nie zajmował się Ajnami. W końcu XIX

Badania Bronisława Piłsudskiego miały charakter pionierski. NIKI Wczesniej nie zajmował się Ajnami. W końcu XIX wieku ich populacja liczyła około 100 tys., dzisiaj jest ich zaledwie 20–25 tys. Ajnowie, wykazujący etniczne cechy wszystkich ras świata, do dziś stanowią zagadkę dla antropologów. Dzięki Bronisławowi Piłsudskiemu poznano ich trochę lepiej. Polski badacz zarejestrował na stu wałkach fonograficznych muzykę, modlitwy, pieśni i legendy tego ludu. Fonograf sprowadzono dla niego specjalnie ze Stanów Zjednoczonych. Warto przy okazji zauważyć, że ten poprzednik gramofonu był pierwszym urządzeniem służącym do mechanicznego zapisywania i odtwarzania dźwięku (wynalazł je w 1877 roku Thomas Edison). Piłsudski wykonał też blisko trzysta unikalnych fotografii Ajnów, sporządził mnóstwo bogatych opisów kultury i obyczajów plemienia oraz słownik z tłumaczeniem blisko 10 tys. słów wymierającego ludu. Materiały te przywiózł ze sobą do Europy.

Piłsudski zżył się z Ajnami do tego stopnia, że na Sachalinie, w wiosce Ai-kotan (późniejsze Sowietskoje), ożenił się według miejscowego zwyczaju z przedstawicielką tego ludu, zwaną Chuhsamma (japońskie imię: Shinhinchō; zmarła w 1936 roku) i miał z nią dwoje dzieci – urodzonego w 1903 roku syna Sukezō (późniejsze japońskie nazwisko: Kimura; zmarłego w 1971 roku) i dwa lata młodszą córkę Kiyō (urodziła się już po wyjeździe Bronisława, zmarła w 1984 roku). Gdy jesienią 1905 roku podróżnik opuszczał ostatecznie Sachalin, chciał zabrać ze sobą swą nową rodzinę, jednak do tego nie doszło. Krewni żony nie wyrazili na to zgody. Piłsudski nigdy już ich nie zobaczył i nie miał z nimi żadnego kontaktu. Jego potomkowie żyją obecnie w Japonii. W Yokohamie mieszka Kazuyasu Kimura, (syn Sukezō), który doczekał się trzech córek, czyli prawnuczek Bronisława Piłsudskiego.

W 1905 roku wybuchła wojna japońsko-rosyjska, co dawało Piłsudskiemu szansę na powrót do ojczyzny. Zamieszkał w Krakowie, a następnie w Zakopanem. Stolica Tatr urzekła naukowca, który z pasją rozpoczął prace badawcze kultury góralskiej, tak jak wcześniej Ajnów. Chodził od chałupy do chałupy, spisywał słowa i zwroty gwarowe, teksty pieśni, sporządzał opisy i rysunki domostw, narzędzi, sprzętów i ubiorów. Skupował eksponaty dla Muzeum

Tatrzańskie. Dzięki jego zaangażowaniu udało się przygotować pierwszy numer „Rocznika Podhalańskiego” (ukazał się jednak dopiero po śmierci Piłsudskiego). Po wybuchu I wojny światowej Piłsudski musiał opuścić Galicję. Wyjechał do Szwajcarii, zostając emisariuszem Naczelnego Komitetu Narodowego. Jesienią 1917 roku pojawił się w Paryżu. 21 maja 1918 roku jego zwłoki wyłowiono z Sekwany. Zmarł prawdopodobnie 17 maja.

Jak widać, historia życia Bronisława Piłsudskiego to gotowy materiał na scenariusz pasjonującego filmu. Był on wybitnym naukowcem, antropologiem i działaczem społecznym. Dzięki jego badaniom ocalały język i dziedzictwo kulturowe tajemniczego ludu Ajnów, rdzennej ludności Hokkaido. Na początku lat osiemdziesiątych XX wieku, dzięki specjalnemu urządzeniu skonstruowanemu przez firmę Sony, udało się odtworzyć nagrania i po raz pierwszy usłyszeć oryginalną mowę Ajnów sprzed blisko stu lat. W Japonii powstał nawet musical dla dzieci oparty na melodiach zarejestrowanych przez polskich badaczy, zatytułowany „Opowieści zapisane na wałkach wujka Piłsudskiego”.

Bronisław Piłsudski jest znacznie bardziej znany w Japonii niż w Polsce. Do dzisiaj na Dalekim Wschodzie uważany jest za bohatera narodowego. W 1991 roku na Sachalinie, na dziedzińcu Obwodowego Muzeum Krajoznawczego, postawiono mu monument, kolejny odsłonięto w 2013 roku w Muzeum Ajnów w japońskim mieście Shiraoi (w

uroczystości brał udział jego wnuk – Kazuyasu Kimura). W 1997 roku w Jużnosachalińsku powstał nawet Instytut Naukowego Dziedzictwa Bronisława Piłsudskiego. Czas odkryć tego zapomnianego bohatera także w Polsce.

Autor: Beata Mróz